

KADROVI I KADROVSKA PITANJA U IZ U BIH

Muharem OMERDIĆ

ALLAHSELAMET!

dr. Džemaludin LATIĆ

Nakon Drugog svjetskog rata Islamska zajednica u tadašnjoj državi, pa i u BiH, skoro je ostala bez svog vjerskog kadra. Situacija je bila alarmantna. Malobrojni visokostručni kadar je došao pod udar novih vlasti. Jedan dio njih je procesuiran i osuđen na dugogodišnje zatvorske kazne, neki su ubijeni, a ostali su otišli u razne državne službe.

Kadije su, također uposlenje potražili u državnim institucijama i preduzećima. Džemati su bili osirotili, tako da su rijetki imami bili sa završenom medresom. Dolazak novih svršenika jedine nezatvorene medrese, Gazi Husrev-begove, bio je nedovoljan, tako da je tadašnje rukovodstvo Islamske zajednice bilo prisiljeno da organizira imamske ispite za sve one koji su imali po razred-dva medrese. Sedamdesetih godina prošlog vijeka oformljen je jednogodišnji imamski kurs da bi se koliko-toliko umanjila potreba za imamima u džematima. Uz gazinovce, oni su bili profil imamskog kadra Islamske zajednice u BiH.

Sa odlaskom na studije na univerzitetu u islamske zemlje i otvaranjem Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu, ukazivala se nada da će biti bolje. Međutim, ni s te strane, do današnjeg dana Islamska zajednica u BiH nije dobila ono što joj treba. Na tom putu su učinjeni značajni rezultati.

Ratni i poratni period

Treba imati na umu da je BiH prošla kroz rat i da je Islamskoj zajednici ubijeno 11% njezinog imamskog kadra od broja koliko ga je imala pred agresiju 1992. godine. Više od 100 imama su prošli kroz konc-logore.

Od posljedica tortura i drugih ratnih stradanja umrlo je više imama iako još nisu bili ušli u doba starosti. Dio njih je penzionisan, a dio je otišao izvan Bosne, bilo da vrši imamsku dužnost u nekom od džemata u dijaspori (oko 200) ili su potpuno napustili službu iz nekog od razloga.

Tokom agresije na BiH otvoreno je pet medresa u BiH, pored Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu i dva fakulteta, pored FIN-a. Ove ustanove su dio postojećih kadrova angažirale za svoje potrebe, bilo iz reda imama ili iz reda svršenika domaćih ili inozemnih fakulteta.

Vjeronaučni kadar

Islamska zajednica u BiH postigla je značajan rezultat u rješavanju pitanja vjeroučiteljskog kadra u državnim osnovnim i srednjim školama. Ako se zna da su imami u ratnim i neposrednim poratnim godinama vršili poslove imama i vjeroučitelja, čije opterećenje je bilo teško nositi, a gubilo se i na kvalitetu na oba radna mjesta, nužna su bila nova rješenja.

Otvaranjem dvije islamske pedagoške akademije, u Zenici i Bihaću, potom podizanjem njihovog ranga na fakultetski nivo sa tri godine studija, otvaranjem smjera religijske pedagogije na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu i dvogodišnjeg studija za nastavnike islamske vjeronauke na Nastavnom fakultetu Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, popunjavanje kadrova na poslovima vjeronauke u državnim osnovnim i srednjim školama je relativno brzo riješeno. Naravno, dio imamskog kadra je ostao raditi na poslovima vjeroučitelja, oslobodivši radna mjesta u džematima, a dio vjeroučiteljskog kadra je popunjavan i sa svršenicima FIN-a i sa svršenicima teoloških fakulteta iz islamskog svijeta. Na rečenim zadacima vjeroučitelji ispunjavaju uslove propisane zakonom. Trenutno je na ovim poslovima angažirano 740 vjeroučitelja u profesionalnom radnom odnosu i 100 u honorarnom.

Imamski kadar

U svojim mjerama poboljšanja kadrovske strukture u imamskim poslovima, Rijaset Islamske zajednice je 2008. godine propisao obavezu da svi budući imami koji će se primati u službu moraju imati odgovarajuću fakultetsku spremu. Zatečeni mlađi imami na važnijim mjestima dobili su zaduženje da u propisanom roku završe fakultet, a ako taj uvjet ne ispune, biće premješteni na druga, niža, radna mjesta.

Rijaset je, također, u ovome pravcu preduzeo mjeru onemogućavanja daljnog upošljavanja svršenicima medresa bez završenog odgovarajućeg fakulteta.

Svršenicima medresa koji žele da budu imami i koji su zatečeni u službi, a nemaju završen fakultet, data je mogućnost da studiraju na novom smjeru u trogodišnjem trajanju na odsjeku za imame na FIN-u u Sarajevu. Značajan broj imama uz rad studiraju na smjeru za imame, hatibe i muallime, a ima i zadovoljavajući broj re-

dovnih studenata. Svršenici i sa dva druga smjera na FIN-u, također, svoje uposlenje u najvećoj mjeri traže u imamskoj službi.

Planiranje i praćenje kadrovskih pitanja u IZ u BiH

Islamska zajednica je otvorila svoje visokoškolske ustanove s ciljem da joj obrazuje potrebne kadrove.

Rijaset prati kadrovske potrebe preko svojih službi i ureda muftija, te direkcija medresa i dekanata fakulteta. Dakle, to praćenje se odnosi na odgojno-obrazovne ustanove, administrativne institucije, urede i službe, džemate, vjeroučiteljski kadar u državnim školama. Svoje potrebe prenosi na znanje i zadatak fakultetima.

S obzirom da su i dalje veće potrebe IZ nego mogućnosti, fakultetima nisu propisana ograničenja broja upisa studenata. U medresama su data ograničenja broja upisa novih učenika/ca. Propisana su pravila upošljavanja putem konkursa i to se, uglavnom, provodi. Na konkurs se javlja više kandidata, od kojih neki kandidati već imaju posao. Ovim se postiže fleksibilnost i mogućnost izbora boljih kandidata.

Kadrovska politiku u okviru Islamske zajednice vodi Rijaset IZ u BiH, a potrebe za kadrovima iskazuju organi i ustanove Islamske zajednice kao poslodavci.

Rijaset podnosi godišnji izvještaj o svome radu Saboru IZ-e u BiH gdje se nalaze detaljni podaci i o ovim pitanjima. Posebno su značajni statistički podaci i njihova usporedba prethodne i izvještajne godine.

Također, Sabor IZ-e ima svoje dvije komisije koje se bave ovim pitanjima. Na ova dva nivoa se određuje i donosi strategija o ovim pitanjima.

Da bi se vidio iskorak u ovome segmentu rada IZ-e, može se ilustrirati usporedbom stanja stručnosti imamskog kadra iz 1999. i iz 2008. godine:

- 1999. u 1059 džemata bili su uposleni imami sa sljedećom stručnom spremom: NSS 16%, SSS 70%, VŠS 6% (ili 59) i VSS 8% (ili 90);
- 2008. ima 1385 džemata (+30%): sa NSS 3%, sa SSS 67%, sa VŠS 9% (ili 130) i VSS 21% (ili 306).

Mogućnosti upošljavanja

Islamska zajednica u BiH nije poslodavac. Poslodavci unutar Islamske zajednice su njezini organi i ustanove koji imaju status pravnog lica kod kojih se, u skladu sa pozitivnim propisima IZ-e u BiH, zasniva radni odnos i ostvaruju prava, obaveze i dužnosti iz rada i po osnovu rada.

Hiperprodukcije kadrova u IZ-i nema i neće je još biti. Ukoliko se bude poštovalo da jedna osoba pokriva jedno radno mjesto i da se u sve džemate preko 300 domaćinstava, pored imama, primi u profesionalni radni odnos i jedna muallima sa fakultetskom spremom, potreba za kadrovima će biti još veća.

Studenti iz BiH na teološkim fakultetima u islamskim zemljama

Islamska zajednica ima potpisane protokole sa Al-Azharom u Egiptu i Diyanetom Islamske zajednice u Turskoj.

Od 1996. do 2008. akademske godine na Al-Azharovim fakultetima je diplomiralo 65 studenata iz BiH. Trenutno je na studijama 43 i na postdiplomskim 4.

U Turskoj na tri univerziteta (Konja, Kayseri i Bursa) trenutno studira 20 studenata iz BiH. Osam njih je na postdiplomskim studijama. Iz ratnog i poratnog perioda također ih je u ovoj zemlji diplomiralo više od 10. Iz BiH na teološkim studijama ima studenata u: Saudijskoj Arabiji, Siriji, Libiji (29), Jemenu (2), Iranu, V. Britaniji i Jordanu. Sa ovim univerzitetima još ne postoje protokoli o suradnji. Na putu je ostvarivanje zvaničnih kontakata sa univerzitetima u Libiji i Jemenu u cilju suradnje na ovome planu.

Islamska zajednica u BiH ne preuzima obavezu upošljavanja onih svršenika inozemnih fakulteta koji su na studije otišli mimo dogovora sa Rijasetom IZ-e. Većina njih, posebno u Saudijskoj Arabiji, prije fakulteta nisu završili medresu.

mr. Muharem Omerđić,

Rukovodilac Vjersko-prosvjetne službe
Rijasetu IZ u BiH

U vezi sa pitanjem unaprjeđenja islamske prosvjete i odgoja, prvo pitanje koje se postavlja, kada se posmatra iz ugla saborske Komisije za odgoj i obrazovanje, jeste šta ta komisija i općenito Sabor IZ-e u Bosni i Hercegovini može učiniti na tome planu.

Komisija je – zajedno sa ostalim komisijama Sabora - konstituirana prije godinu dana, a na posljednjoj sjednici mi smo dali nekoliko svojih ocjena i prijedloga. Komisija je svoje prijedloge oblikovala na temelju realnih mogućnosti predlažući Saboru da, kao najviši zakonodavni organ IZ-e, ide korak po korak u njihovoj realizaciji. U tom smislu, najinteresantniji je prijedlog Komisije da Sabor od svih nadležnih institucija IZ-e zatraži njihove planove u vezi sa podizanjem predškolskih, nižih, srednjih ili, eventualno, visokih islamskih obrazovnih ustanova. Ima, naime, prijedloga da se u ovom ili onome muftijstvu, nakon što se izvrši povrat vakufskih zgrada u vlasništvo IZ-e, podigne medresa ili islamska gimnazija ili bošnjačka gimnazija i sl.

Nakon prikupljenih službenih informacija o takvim planovima, Sabor bi donio opći plan razvoja islamskog obrazovnog sistema – od obdaništa do univerziteta. U tom slučaju analizirale bi se potrebe i mogućnosti IZ-e i našeg naroda i odredila najbolja strategija. Ali takav bi cilj – do koga, valjda, Sabor mora doći, čak u sadašnjem mandatu i sastavu – podrazumijevao i analizu rada, dostignuća i slabosti postojećeg obrazovnog sistema. Tu ima nekoliko neriješenih problema, od kojih se ovom autoru slijedeći čine najurgentnijim.

Prvi od njih je Pedagoški odsjek na Fakultetu islamskih nauka, pri čemu mislimo na profiliranje ovog odsjeka nakon što su se u državi osnovala dva islamska pedagoška fakulteta, te na poziciju svršenika ovog odsjeka FIN-a u IZ-i i društvu. Ima tome više godina otkako nekolicina nas na FIN-u tražimo da se to pitanje **sistemski** počne rješavati unutar IZ-e, s tim da je to pitanje, što se tiče Nastavno-naučnog vijeća FIN-a, samo **moralne** naravi, da njega moraju rješavati službe IZ-e čiji je to posao. Nažalost, godine prolaze, naši studenti se snalaze kako stignu, ponegdje su i grubo obespravljivani, itd., a niko da to pitanje počne rješavati. Allah selamet!

Drugo važno pitanje u obrazovnom sistemu IZ-e jeste odnos mektepske i nastave vjeronauke u osnovnim školama, kao i pitanje donošenja zakona o vjeronauci u srednjim

školama i priprema IZ-e za takav predmet. Sve se to mora urediti zakonskim aktima, ali i za sve se moraju izvršiti potrebne pripreme kako bi i mektepska nastava i vjeronauka u osnovnim i srednjim školama bile što atraktivnije i kako bi se njima postizala maksimalna svrha. Ovaj autor smatra da su i mektepska i nastava u osnovnim školama prijeko potrebne našem vjerničkom narodu, ali i da se one moraju izvoditi prema najvišim pedagoškim i didaktičkim standardima, za šta je potreban posebno obrazovan i društveno valjano pozicioniran nastavnički kadar.

Osim općeg i početnog znanja, u mektepskoj nastavi naše dijete mora da **doživi** islam i stekne osjećaj pripadnosti Ummetu, a na časovima vjeronauke ono treba da stekne i znanje i osjećaj pripadnosti bh. društvu te da svoju vjeru živi bez ikakvog kompleksa. Kako u osnovnoj, tako i u srednjoj školi, Sabor treba da se čvrsto zalaže za tzv. **inkluzivni i konfesionalni** koncept Vjeronauke, što će reći da se na časovima islamske vjeronauke naše dijete podučiti ne samo da živi kao musliman, prihvatajući argumente vjere kao smisao svoga života, ali i da se podučiti ostalim monoteističkim tradicijama koje egzistiraju u našoj zemlji kao i tzv. svjetskim religijama. Takav koncept IZ-a treba da traži i od OHR-a i od ostalih vjerskih zajednica, što će reći, da je IZ-i i većini bošnjačkog naroda u interesu da se svako nemuslimansko dijete ispravno upozna sa učenjima i ciljevima islama kao što će muslimanski vjeroučitelji muslimansku djecu podučavati učenjima i ciljevima ostalih triju monoteističkih vjera.

Pozicija našeg vjeroučitelja u društvu (u školi, zbornici, upravnim odborima i sl.) mora biti rangirana na dostojanstven način, bez ikakve diskriminacije. Nažalost, Komisija za odgoj i obrazovanje posjeduje svjedočenja vjeroučitelja koje sekularni fundamentalisti i komunistički elementi često znaju poniziti i obespraviti. To se ne smije događati u ovoj zemlji!

Naročito je takva tendencija izražena u Distriktu Brčko. Tamo je Ohaerova vlast nametla takve propise roditeljima, đacima i vjeroučiteljima koji nedvosmisleno krše osnovno ljudsko pravo – pravo na vjerovanje i manifestaciju toga vjerovanja. Komisija je zatražila od Sabora da još jednom preispita situaciju u Distriktu Brčkom i da državi i OHR-u predloži mjere kako bi se diskriminacija vjernika i njihove djece u ovom dijelu naše države zaustavila.

Također smo zatražili da se u RS uvedu dva časa islamske vjeronauke za našu djecu u srednjim školama (umjesto dosadašnjeg jednog časa) te da ovaj predmet bude u potpunosti zastupljen za muslimansku djecu koja to žele na čitavoj teritoriji ovog entiteta.

Komisija isto tako traži od nadležnih ministarstava RS da iz svakog udžbenika u kojem se vrijeđaju islam, poslanik Muhammed ili Kur'an i muslimani dotično ministarstvo izbaci takve sadržaje. Sabor mora naći adekvatan način kako da spriječi vrijeđanje islamskih vrijednosti ne samo u RS nego u čitavoj državi.

Unutar postojećeg obrazovnog sistema postoje jasno uočljive slabosti. Na primjer, na kojim mezhepskim osnovama se održava nastava u našim medresama? Da li su nastavni sadržaji u njima i na islamskim fakultetima u tome smislu ujednačeni?

Ovaj autor je, prilikom donošenja Pravila FIN-a, predlagao da se u njima jasno naznači da se nastava na FIN-u izvodi u skladu sa hanefijskim mezheбом, ali je taj njegov prijedlog odbijen. Podučavati učenike i studente hanefijskome

mezhebu podrazumijeva izbjegavanje mezhepske pristranosti i fanatizma, otvorenost prema ostalim ehl-is- sunnetskim ve'l- džema'atskim mezheбima, ali i očuvanje bh. hanefijske tradicije i njezino uklapanje u moderne obrazovne i društvene tokove.

Nesređenost u ovom polju mogla bi skupo da košta i IZ-u i bošnjački narod.

Za ovo pitanje danas IZ-a nema sluha. Allah selamet!

S druge strane, pedagoški zavodi imaju mnogo ozbiljnih zamjerki kad je riječ o pedagoškom pristupu nastavi u našim medresama i onim srednjim školama čiji je osnivač Sabor IZ-e u Bosni i Hercegovini.

Komisija je tražila od Sabora da organizira stručno vanjsko pedagoško praćenje nastave u medresama i srednjim školama koje je osnovala IZ-a, te učeničku i studentsku anonimnu ali sveobuhvatnu anketu u vezi sa tim.

Neshvatljivo je koga sve IZ-a pušta u razred ili u predavaonicu i neshvatljivo je da se ne vrši nikakav pedagoški nadzor nad nastavom koja je u bilo kakvoj vezi sa islamom i IZ-om.

Allah selamet!

Prof. dr. Džemaludin Latić, predsjednik Saborske komisije za odgoj i obrazovanje